

Minnesnotiser

Hans Eppstein (1911–2008)

Den 6 juli 2008 avled docenten och musikforskaren Hans Eppstein i en ålder av 97 år. Född i Mannheim, Tyskland, år 1911, emigrerade han till Sverige 1936 och var sedan dess verksam inom svenskt musikliv i olika funktioner och sammanhang. Han genomgick en mångsidig utbildning som omfattade både piano och cembalo, musikpedagogik och musikvetenskap. Han disputerade för Ernst Kurth vid universitetet i Bern på en avhandling om 1500-talskomponisten Nicolas Gombert och dennes motettproduktion. Väl anländ till Sverige kom hans verksamhet att omfatta åtskilligt: privatundervisning i piano och teori, huvudredaktör för musiklexikonet *Tonkonsten*, studierektor för musiklinjen vid Framnäs folkhögskola samt slutligen docentkompetens grundad på avhandlingen om Johann Sebastian Bachs sonater för ett melodiinstrument och obligat cembalo. Sedan mitten av 1960-talet ägnade han sig åt akademisk undervisning vid institutet för musikvetenskap vid Uppsala universitet, utgivningsarbete koncentrerat till äldre svensk musik, inklusive Franz Berwalds samlade verk, samt författarskap både inom ramen för samlingsverket *Musiken i Sverige* och mer specifika ämnen såsom biografier över Heinrich Schütz och Johannes Brahms. År 1979 blev han ledamot av Kungl. Musikaliska Akademien.

Typiska drag hos Hans Eppstein var betoningen av sambandet mellan sett och hört, mellan teori och praktik. I detta anknöt han till stolta traditioner inom äldre musikvetenskap, inte minst den tyskspråkiga sfären där musikforskarna samtidigt var utövande musiker.

Namn som Hugo Riemann och Jacques Handschin faller i minnet. Ett annat framträdande drag hos Hans Eppstein var att kunna organisera ett gemensamt musicerande, att trumma ihop folk, en egenskap som han säkerligen fick användning för vid sin verksamhet vid Framnäs folkhögskola. Icke desto mindre såg han genom livets alla skiftningar musikvetenskapen som sin centrala uppgift. Forskaren Hans Eppstein excellerade i grundlighet, saklighet, välavvägda omdömen där de ibland framskyntande konstnärliga ställningstagandena ger texten en lyster, något som exempelvis träder i dagen i kapitlet om Franz Berwald i tidigare nämnda samlingsverk.

Hans Eppstein tillhörde den generation musikforskare som genom den politiska utvecklingen i 1930-talets Tyskland tvingades i landsflykt och därmed kom att berika de länder där de fick sin tillflykt. För svenskt vidkommande kan man förutom Eppstein också nämna Ernst Emsheimer och Richard Engländer. Dessa tre kom att tillföra svensk musikvetenskap ett internationellt perspektiv inte minst i metodiskt hänseende och de har betytt mycket för ämnets professionalisering. Det är således många aspekter som aktualiseras när man försöker att sammanfatta Hans Eppsteins livsgärning och vi är många som står i tacksamhetsskuld till honom i hans egenskap av lärare, mentor och vän.

Gunnar Bucht

Bengt R. Jonsson (1930–2008)

Förre chefen för Svenskt visarkiv, professor Bengt R. Jonsson, har under 2008 avlidit efter en längre tids sjukdom. Han blev 78 år. Hans

närmaste är hustrun Kerstin och två döttrar med familjer.

Bengt R. Jonsson var en av Sveriges främsta visforskare. Hans insatser för systematisering och utgivning av den svenska medeltidsballaden har varit av helt avgörande betydelse för senare forskning inom området. Han tillträdde som chef för Svenskt visarkiv 1954 och ledde verksamheten fram till sin pensionering 1995. Efter pensioneringen var han under två år gästprofessor vid Köpenhamns universitet.

Jonsson var född i Vänersborg. Efter studier i Uppsala i bl.a. nordiska språk samt nordisk och jämförande folklivsforskning rekryterades han i början av 1950-talet till det nystartade Svenskt visarkiv för att biträda den dåvarande arkivchefen Ulf Peder Olrog. Åren 1953–54 tjänstgjorde han som svensk lektor i Aberdeen. Vid återkomsten till arkivet fick den unge Bengt R. ta över som arkivchef – Olrog, som hade många järn i elden, kom alltmer att ägna sig åt avhandlingsarbete och arbete på radions underhållningsavdelning. Det visade sig snart att Bengt R. Jonsson inte bara var en skicklig forskare – han var också en framsynt strateg när det gällde att skapa uppmärksamhet i rätt kretsar för visarkivets verksamhet.

För att trygga Svenskt visarkivs fortsatta existens arbetade han hårt för att arkivet skulle förstatligas. Så skedde 1970, då han också såg till att ljudande dokumentation av både vokal och instrumental folkmusik inlemades i arkivets verksamhet. Han var även den drivande kraften bakom arkivets satsning på dokumentation och forskning kring svensk jazz. Han stod med andra ord för hela uppbyggnaden av visarkivet. Under hans ledning kom Svenskt visarkiv att etableras som ett tydligt centrum för svensk folkmusikforskning, sedermera också jazzforskning.

Bengt R. Jonsson var mycket mån om att framhålla arkivet som en forskningsinstitution och valde sina medarbetare därefter. Framför allt var han själv en forskare av rang – "en gigant inom svensk humanistisk forskning", som Lars Lönnroth uttryckte det vid Jonssons pensionering. Hans gedigna doktorsavhandling, *Svensk balladtradition*, med dess skrupulösa genomgång av balladens källor, kommer för all framtid att vara grunden för all svensk visforskning. Den var också en förutsättning för ederingen av verket *Sveriges Medeltida Ballader*, till vilket Bengt R. Jonsson var initiativtagare.

Han var mycket mån om att se visforskningen ur ett nordiskt perspektiv och skapade ett stort kontaktnät av nordiska och internationella forskare. Både inom Norden och internationellt var han en högt ansedd visforskare. Han initierade *Sumlen: årsbok för vis- och folkmusikforskning*, med nordisk täckning, och var dess redaktör 1976–95. Under senare år rörde mycket av hans forskning den nordiska balladens uppkomst och spridningsvägar – han lanserade där idéer som får ses som banbrytande.

En av de sista stora folkloristerna i Norden och en i sanning lärd man har gått ur tiden. Det känns vemodigt.

Dan Lundberg och Märta Ramsten

Anders Lönn (1943–2009)

Överbibliotekarien Anders Lönn vid Statens musikbibliotek, Stockholm, har avlidit i en ålder av 66 år. Närmast sörjande är brodern Tomas med familj.

Lönn studerade i Uppsala, bl.a. musikvetenskap för Ingmar Bengtsson. Han påbörjade

sin yrkesbana 1965 vid Svenskt musikhistoriskt arkiv. 1974–1979 var han knuten till redaktionen för *Sohlmans musiklexikon*. Han utnämndes 1980 till överbibliotekarie vid Musikaliska akademiens bibliotek, sedan 1996 Statens musikbibliotek. 1983 invaldes han i Kungl. musikaliska akademien. Anders var medlem i Svenska samfundet för musikforskning sedan mitten av 60-talet, redaktör för recensionsavdelningen på *Svensk tidskrift för musikforskning* 1967–1971, ledamot i samfundets styrelse 1972–1980 samt medlem av tidskriftens redaktionsgrupp 1972–1988.

Redan på 60-talet blev Lönn indragen i den internationella musikbiblioteksförningens (IABM/IAML) arbete. Han gjorde en stor insats som föreningens generalsekreterare (1974–83) och president (1983–86). Han var också verksam i den svenska musikbiblioteksförningen, under många år som dess ordförande. När det var aktuellt att på nationellt plan modernisera bibliotekens katalogsystem deltog Lönn i arbetet som specialist för musikalien och fonogram. Här kom hans analytiska och pedagogiska förmåga väl till sin rätt.

Lönns engagemang för Sveriges största renodlade musikbibliotek var stort. Under den tid biblioteket låg vid Nybrokajen kunde man genom fönstret se honom sitta vid sitt arbetsbord i både helg och söcken. 1996 flyttade biblioteket från dessa lokaler till Bonnierhuset på Torsgatan och såväl utlåningssystem som kataloger datoriserades. Anders speciella skötebarn var bibliotekets webbplats, som med sina många länklister var ett omvittnat stöd för landets musikbibliotekarier.

Anders Lönn lade ned all sin kraft och kärlek på biblioteksarbetet. Dörren till hans chefsrum stod alltid öppen för personalen som uppskattade hans stillsamma allvar och

lite torra humor. Anders intresserade sig vid sidan av musik- och biblioteksfrågor även för modern konst och arkitektur, ett intresse han delade med sin livspartner Lenore Coral. Hennes bortgång för några år sedan blev ett hårt slag för honom.

Jan Olof Rudén och Veslemøy Heintz

Dan Malmström (1943–2008)

Den 22 mars 2008 skulle Dan Malmström ha fyllt 65 år och gått i pension. På grund av en cancersjukdom fick han inte uppleva den dagen. Dan arbetade på institutionen för musikvetenskap vid Uppsala universitet. Han kom, liksom undertecknad, till institutionen för ganska precis fyrtio år sedan som student och bedrev senare doktorandstudier. Han disputerade 1974 på en avhandling om mexikansk nittonhundratalsmusik. Avhandlingen översattes till spanska och används fortfarande som kurslitteratur i Mexiko.

Under 1970-talet bedrev professor Ingmar Bengtsson ett naturvetenskapligt inriktat rytmforskningsprojekt vid institutionen. Detta fordrade en hel del (med dåtida mått mätt) avancerad utrustning och Dan tillbringade mycket av sin tjänstgöring i institutionens ljudlab. Förutom denna verksamhet ägnade han sig åt undervisning och byggde upp institutionens kursutbud i musikantropologi samt utvecklade en yrkesinriktad kurs kallad 'musik och media' som med framgång gavs under en tioårsperiod.

De senaste elva åren var Dan studierektor för institutionens grundutbildning. När de så kallade interpretationskurserna (musikvetenskapliga kurser med inslag av praktiskt

musicerande) inrättades 1999 blev studierektorsuppdraget ganska tidskrävande och Dan fick mindre tid för undervisning. Han ledde också arbetet med att utveckla den musiklärarutbildning som numera ges inom ramen för lärarprogrammet. Dan lade mycket tid på att hjälpa studenter med särskilda problem och hade överlag mycket goda relationer till studenterna. Han tog sig tid att lyssna på dem och gav dem råd i aktuella studiesituationer liksom när det gällde framtida yrkesval.

För oss anställda på institutionen för musikvetenskap är det en stor personlig förlust och det känns inte rättvist att Dan inte fick realisera de planer han hade inför livet som pensionär.

Ola Eriksson

Ingmar Milveden (1920–2007)

När man på 1900-talet byggde ett altare i Skara domkyrka till minne av den betydelsefulla biskop Brynolf, som ledde stiftet under fyrtio år fram till sin död 1317, så lät man på framsidan hugga ut i stenskrift några rader ur Brynolfs liturgiska poesi. Förargligt nog kunde Ingmar Milveden senare dra fram dokument som klart bevisade att Brynolf inte hade författat den citerade sången.

I början av 1950-talet, några år efter att Carl-Allan Moberg tillträtt landets första professur i musikforskning, präglades miljön vid hans institution i Uppsala i hög grad av tre begåvade unga tonsättare – Ingmar Milveden, Gunnar Bucht och Bengt Hambraeus – som alla avlade licentiatexamen i ämnet. Milveden och Bucht arbetade på Mobergs ursprungliga forskningsfält, gregoriansk sång under svensk

medeltid. Av de liturgiska sånggenrer som inte hade texter ur bibeln utan senare diktade verser hade Moberg själv behandlat sekvenserna och hymnerna. Milveden fortsatte nu med den tredje genren, rimofficierna eller med hans egen term: hystoriorna.

Men han arbetade samtidigt vidare som tonsättare, skrev teatermusik, orkestermusik, kör- och solosånger etc. Men mest blev det kyrkomusik, från verk i stort format som den mäktiga *Mässa i skördetid* (1973) ner till kyrkovisans miniformat. En mångsidig bild av tonsättaren Milveden gavs vid den kompositionskonsert i universitetets aula som han hyllades med i samband med 50-årsdagen 1970. Flera av hans sedan dess skrivna verk presenterades i Ann Perssons radioprogram om Milveden, kallat "Fragment ur ett liv" den 11 november 2007.

Fram till sin död fullföljde Milveden sina med osedvanlig bredd bedrivna forskningar om den medeltida liturgiska nydiktningen med fokus på de fyra hystorier som tillskrevs biskop Brynolf under kanoniseringsprocessen 1417. Om detta handlade huvuddelen av den avhandling som Milveden disputerade på vid 52 års ålder.

Som docent i musikvetenskap bedrev han både forskning och undervisning. Han var en originell pedagog som stödde sin framställning med skickligt tecknade visualiseringar av lärostoffet på det stora blädderblocket. Även vid sidan om föreläsningar och seminarier ägnade han tid och intresse åt sina studenter och flera av dem har vittnat om de starka intryck de mottog av den mångkunnige och vänsälle docenten.

Hans intresseområde var ingalunda begränsat till medeltiden. Han var till exempel en starkt engagerad handledare för Greger

Anderssons avhandling om civila blåskåarer på 1800-talet och han reagerade mycket positivt på den första 60-poängsuppsatsen om ett populärmusikaliskt ämne.

Ända fram till slutet återkom han i olika artiklar till problemen kring den medeltida kyrkosången i Sverige. Han hade i hög grad tillägnat sig sin lärare Mobergs krav på god akribi vilket kommer till uttryck i den ofta mycket omfattande notapparaten. Hans stil var hårt utmejslad men den som ger sig tid att låta den tränga in finner stora skönhetsvärden i den.

Att han i andra sammanhang kunde skriva ett helt annat språk visar han minnesord över Lars-Erik Larsson i *Musikrevy* 1987:2.

Hans artiklar om medeltida liturgisk sång överflödar av intressanta iakttagelser av både musikalisk, litterär, teologisk och filologisk natur. För sin huvudtes att Brynolfs hystorior i själva verket har andra upphovsmän har han inte vunnit forskarvärldens acceptans. Men hans bevis för att den gamle biskopen inte författat raderna på altaret till hans minne i Skara hör till det bestående i hans forskning.

Folke Bohlin